

Campsentelles, 6
2003

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCOS
AMICS DE CABANYES

Un vaixell anomenat Sant Fost

JAUME
RIFÀ I SOLÉ

La naviliera Hijos de José Tayá

Al principi del segle passat, a tot l'Estat, va tenir una gran empenta l'activitat comercial amb ciutats portuàries de països d'Amèrica, principalment de l'illa de Cuba i dels Estats Units, fet que es va incrementar enormement arran de la guerra iniciada el 1914. En aquells allunyats anys, quasi un segle enrere, una de les empreses capdavanteres catalanes dedicades al transport marítim de passatge i càrrega, que servia les necessitats del mercat peninsular i part del litoral mediterrani amb material importat de diversos ports marítims americans, era la companyia Hijos de José Tayá, amb forts vincles a Sant Fost de Campsentelles. Era tanta l'envergadura d'aquesta empresa marítima que fins i tot l'any 1918 va encarregar a les drassanes Euzkalduna de Bilbao, la construcció d'un *barco* que va batejar amb el nom de *José Tayá*, reconegut en aquella època com el millor i més bonic transatlàntic de la flota espanyola. Desenvolupava un desplaçament de càrrega de 9.000 tones, amb maqui-

nària construïda a la ciutat anglesa de Greenock, a càrrec de la casa John G. Kincaid & Co Ltd. El nom de José Tayà posat al flamant nou vaixell va ser en honor i record al fundador de la important empresa naviliera que més endavant es va convertir en Hijos de José Tayà.

Un pailebot anomenat *Sant Fost*

El 1917 la destacada empresa naval, amb seu principal a Barcelona, en veure les bones perspectives de comerç que es presentaven d'immediat i també a curt termini, amb diverses zones de les Amèriques, va decidir ampliar la seva ja important flota naviliera amb la compra d'una altra embarcació. Aquesta vegada va comprar un vaixell de cabotatge, destinat principalment al transport de matèries primeres i passatge, un pailebot de segona mà, que estava en desús, a les drassanes del port de Jacksonville (EUA) i que va ser rebatejar amb el nom del nostre poble, *Sant Fost*. El pailebot, era de tres pals, amb les veles, la maquinària i els utilatges adients, construït als Estats Units, i de característiques semblants al *Santa Eulàlia*, avui vaixell insígnia del Museu Marítim de Barcelona després de la seva compra en una subhasta el 1997 per a la recuperació, restauració i reconstrucció, conservant tots els elements anteriors possibles. El nom de Santa Eulàlia li van posar en honor a la patrona de Barcelona, ja que abans l'esmentat pailebot havia estat batejat primer amb el nom de *Carmen Flores* el 1919, quan va ser avarat a la platja de Torrevieja; més endavant, el 1931, es va dir *Puerto de Palma* i finalment, el 1936, *Cala Sant Vicenç*, sempre segons la voluntat de qui n'era propietari.

Primer viatge del *Sant Fost*

Després de la compra del fins aleshores aturat *Sant Fost*, i fetes les revisions pertinents de tots els estris i útils que portava i en especial atenció de la posada a punt de la maquinària central, el pailebot va co-

mençar la seva nova aventura marítima a càrrec i compte dels seus nous propietaris. En el seu primer viatge d'Amèrica a l'Estat espanyol anava al front, o sigui que el manava, el capità mallorquí J. Pujol. En el llarg de la travessa, i en moments molt puntuals, va patir forts temporals amb la continuada amenaça d'enfonsar-se, atesa la gran quantitat d'aigua que entrava en el vaixell, que era retornada al mar mitjançant l'ajut de quatre bombes accionades dues pel motor central i l'altra parella manualment per la dotació marinera. El perill va ser tan gran que en arribar a Sevilla, el capità ho va fer en estat lamentablement malaltís i paralític, a banda que va desembarcar tota la tripulació fugint de tot aquell malson viscut en aquell acabat d'estrenar primer viatge de la nova etapa del vaixell. El segon oficial que va fer-se càrrec del *Sant Fost*, a causa de la malaltia del capità, va ser l'Arnaldo Mir, que sobreviuria a aquesta travessia en portarlo a bon port, malgrat que anys després moriria en el vapor *Roberto* que va ser torpedinat al Mar Egeu.

La tripulació del *Sant Fost*

En acabar de desembarcar el passatge i la càrrega corresponent a la ciutat andalusa, el *Sant Fost* va continuar viatge fins a la Ciutat Comtal, amb el reclutament de nou personal de caire interí. El setembre de 1917 es feia novament al mar, amb destinació a Jacksonville, un dels millors i més importants ports del nord-est de l'estat de Florida, considerat també el de més diversitat del sud-est dels Estats Units per les seves connexions amb les vies marítimes més notòries del món. La plana major del *Sant Fost* en aquest viatge estava composta per personal amb àmplia experiència en les feines del mar. Anava de capità en Bartolomé Abraham, de vint-i-quatre anys, excel·lent mariner d'inqüestionable valor i avalat per un immillorable currículum, malgrat la seva joventut. Les funcions de primer oficial anaven a càrrec de l'Isidre Maristany del Masnou, que havia estat capità de la fragata *Viuda de Llusà*, un dels millors vaixells de la flota de la casa. De segon oficial s'hi ha

va enrolar el Mariano Sastre, que feia el primer viatge com a pilot i que més endavant va ser molt conegut com a capità del vapor *Sac-2on* i com agregat o alumne de nàutica hi anava en Miquel Abella de Barcelona. La resta de la tripulació era gent contractada específicament per fer el viatge.

Mariner a l'aigua

La travessia d'anada pel bell mig de l'oceà Atlàntic va resultar força bona. En tot moment la tripulació, ben dirigida pel seu comandament, sempre va dominar la situació, en especial fent atenció a l'aigua que entrava a bord i que es retornava al mar mitjançant la utilització de les esmentades quatre bombes en torns adients dels mariners. Al final de novembre, el *Sant Fost* arribava sa i estalvi al port de Jacksonville. El 3 de desembre s'endinsava novament al mar, en direcció a València, ple a vessar de fusta, col·locada en acurades estibes que ocupaven les bodegues. El tercer dia de la seva sortida del port americà i navegant en mar grossa pel mig de l'oceà, en l'instant de carregar la vela mitjana, va mancar la corda del pic del pal principal i la vela va donar un violent cop a l'agregat, que va sortir espellissat de cap a l'aigua, en trobar-se situat a sotavent. Amb el mariner a l'aigua, va sonar l'alarma entre la tripulació. Intentar salvar-lo amb el vaixell resultava inútil perquè era molt lent de maniobrar. Aleshores, el valent capità va decidir embarcar ell mateix amb un petit bot de motor que portava el *Sant Fost*, per cercar el desaparegut tripulant. L'acompanyava el mariner gallec Antonio Cortázar, de divuit anys, que es va oferir voluntàriament.

Recerca inútil

En el moment d'abaixar el menut bot al mar, el temporal va empitjorar ràpidament amb la descàrrega d'una forta pluja d'aigua acompanyada d'un vendaval cridaner de llamps i trons i unes ones espectaculars, que tot plegat va comportar que immediatament es perdés de vista el que havia de

ser bot salvador. Passada mitja hora, que va ser interminable, va amainar la tempesta i per enlloc s'entreveia ni el bot, ni els seus ocupants, ni el naufrag, per la qual cosa es va iniciar tot seguit la seva recerca. A la fi, i a la llunyania es va descobrir la petita barca a la deriva, amb el motor parat, sense comandament i amb el capità i acompanyant sense coneixement, i romanent mal posats al fons del mateix. Amb molt de cura, enginy i un treball laboriós, es va retornar el bot amb els dos exhausts navegants al vaixell mare, però sense el desgraciat naufrag, que se suposa que va ser engolit per les tempestuoses aigües marítimes. Durant més de vuit dies, tant el capità com el mariner gallec van perdre el sentit de la parla. Al jove cap del *barco*, arran d'aquest desgraciat accident, li van quedar per sempre les seqüeles d'una quequesa nerviosa i la salut malmesa. El capità Abraham va morir molt jove mentre estava al front d'un vapor de la Companyia Transmediterránea.

El naufragi ronda el Sant Fost

El *Sant Fost* va prosseguir les seves travesses d'anada i tornada a ports d'Amèrica i també feia cabotatge per ciutats marítimes del Mediterrani. La nit d'un 7 de desembre va sofrir un gran ensurt, ja que va haver de suportar un terrible temporal de sud-oest, i malgrat els relleus de la tripulació per mantenir les quatre bombes funcionant, el calador va arribar a assenyalar entremig de les línies de 30 a 40 polzades d'aigua en la sentina o sigui en el fons del buc. La tempesta va passar, però el dia de Nadal se'n va presentar una altra del nord-oest en les mateixes o pitjors condicions que l'anterior i més endavant, al cap de vuit dies, la nit de Cap d'any, una tercera. Quan semblava que amb una bona coordinació dels esforços de tota la dotació es guanyaria aquest darrer temporal, va succeir un greu succés en forma d'avaria irreparable en el motor central, amb la conseqüent inutilització de les bombes automàtiques que accionaven el bombeig de l'aigua de retorn al mar. Aquest contratemps va comportar que en poca estona la

sonda d'aigua a dins del vaixell arribés a l'alçada de 80 polzades, fet que feia que la càrrega de les bodegues s'anés mullant cada vegada més, ja que la coberta tampoc presentava un segellat hermètic.

A grans mals, grans remeis

Van transcórrer dos dies, amb el mar tremendament esverat, la tripulació esporuguida i el comandament esperant el moment tràgic i dramàtic d'ordenar l'abandonament total del vaixell. De sobte, es va agreujar la situació: la fusta transportada, a conseqüència de la humitat de l'aigua, es va anar inflant fins al punt que no cabia dins de les bodegues, fet que feia que les costures dels casc i la coberta s'obrissin i escopissin l'estopa de les juntures del calafat. En definitiva, el *Sant Fost* es convertia en un gran cistell flotant, sense cap possibilitat de treure la càrrega, atès que s'havia falcat, apilat, emmagatzemat i ordenat acuradament tota la fusta perfectament estibada en l'instant inicial del carregament. Però sempre s'ha dit, a grans mals, grans remeis. Tot d'un plegat, una idea genial va sorgir d'aquells desesperats mariners. Calia transformar tot el *barco* en una única peça de fusta, en un sol paquet flotant, com una gran bassa nedadora. Ho van portar a terme mitjançant un cablejat de filferro i refermat amb cadenes que embolicava i cerclejava tot el conjunt del vaixell i càrrega inclosa. Després de moltes peripècies, als cinquanta-set dies d'haver iniciat el viatge, van poder retornar a terra i ho van fer a la ciutat estatal de Cadis.

Es perd el rastre del *Sant Fost*

En arribar en aquelles condicions al port del sud andalús, els gaditans no arribaven a comprendre com aquell vaixell convertit en una massa flotant podia haver sobreviscut al mig de l'oceà i suportat els temporals d'alta mar. Tal com havia succeït en l'anterior viatge a Sevilla, va desem-

Descendents de la naviliera Hijos de José Tayà i veïns engalanant el carrer de Sant Isidre a l'alçada de les cases de can Jaume Tayà. Festa Major de la dècada dels cinquanta del segle passat.

Verema de la vinya que menava l'Enriquet, amb el Bosquet al fons i que pertanyen als descendents de Hijos de José Tayà. Tardor de 1959.

barcar espantada tota la tripulació, a banda de les tones de fusta totalment humitejada i bufada. Atès l'estat en què es trobava el *Sant Fost*, es va portar a terme tot un seguit de treballs de reconstrucció i recuperació del malmès vaixell per deixar-lo en perfecte estat per a la navegació. Quan es va considerar que reunia les condicions òptimes per fer-se al mar, ho va fer altra volta amb destinació a algun port d'Amèrica i amb capità i dos pilots nous, així com la tripulació. No hi ha més notícies del *Sant Fost* o no se n'han trobat. De totes maneres, els pailebots van deixar de navegar cap a la dècada dels setanta del segle passat. Sembla que al final, el *Sant Fost* va naufragar en les proximitats de Jacksonville, en una forta tempesta que va haver de suportar en una de les travesses que habitualment feia, això ha estat més o menys confirmat per la forma de les restes de part d'un *barco* trobades en aquell entorn i de característiques semblants o iguals a las que tenia el *Sant Fost*.

Petites dades del *Sant Fost*

Hi ha constància mitjançant una llista o llibre de comptes del pailebot que portava el nom del poble de Sant Fost, que tenia un càrrega útil de 481 tones, amb un desplaçament de prop de les 1.000 tones, que el convertia en un dels de més envergadura de l'època, amb una maquinària de prop de 300 cavalls de potència. Majorment el vaixell es dedicava a la importació d'aquelles matèries primeres americanes que escassejaven aquí a la Península i als països mediterranis, principalment la fusta. En el mateix dietari hi consta anotada, a la pàgina 99 dels anys 1916-17, la quantitat de 944,34 pessetes del dia tretze de juny de 1916 pels serveis prestats en el transcurs de cinc dies. Més endavant, en un altre viatge de més durada, o sigui de dotze dies, i començat el tres d'agost de 1917, hi ha reflectida a la plana 106 una facturació de 1.946,15 pessetes. Finalment, a la pàgina 83 de l'esmentat llibre i corresponent als anys 1918-19, per un dia de navegació, més concretament el 7 de febrer de 1919, hi

consta la xifra de 621,82 pessetes. D'això, ara en dirien control de facturació i se suposa que era rendible als interessos generals de l'empresa propietària, importadora de primera matèria d'Amèrica en destinació a la Mediterrània.

Els descendents de la naviliera i Sant Fost

Propietaris, familiars i descendents de la comercial marítima Hijos de José Tayà van mantenir i mantenen molt bona relació amb Sant Fost de Campsentelles. Consta que a l'any 1905 les finques del llavors anomenat carrer de Davant, avui de Sant Isidre, números 10 i 11, el Bosquet del costat del camí del cementiri i la llenca de la vinya que portava l'Enriquet, pertanyien a en Francisco Tayà de la naviliera que tenia la residència al carrer de Girona número 17 de Barcelona. L'u de juliol de 1925, mitjançant testament del notari Juan Francisco García, va passar a ser propietària de tots aquests béns santfostencs la Maria de la Assumpció Queraltó i Tayà, casada amb en Jacint Viladomiu i Santmartí. A la meitat del segle passat estiuejaven i fruien de les esmentades propietats la Maria Viladomiu i Queraltó, el seu espòs en Pere Alemany i Sabaté i els seus sis fills. En l'actualitat les cases del carrer de Sant Isidre, conegudes pels més antics com de can Jaume Tayà, han estat arranjades i viuen temporalment dos dels germans descendents de l'empresa naval amb les seves famílies, en Josep Maria i la Maria dels Àngels. Els altres germans, la Montserrat i l'Antoni i llurs familiars han fixat arrels a Sant Fost de Campsentelles en torres modernistes ubicades en l'avinguda de l'Emili Monturiol i carrer de San Jacint respectivament, mentre l'Assumpció viu al carrer de Mandri de Barcelona i el germà gran, en Pere (a.c.s.) va morir d'accident a l'any 1973.

Memòria històrica

Honora al poble i als veïns de Sant Fost de Campsentelles assabentar-se que quasi cent anys enrere, un vaixell portava el nom de Sant Fost. Honorarà també i reservarà la memòria dels santfostenques i santfostenques del demà el nom posat a l'institut d'ensenyament secundari, Alba del Vallès, que dona servei a Sant Fost de Campsentelles, Martorelles i Santa Maria de Martorelles, inaugurat el dia 10 de gener de 2003 pel president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, la consellera d'Ensenyament, Carme-Laura Gil i les autoritats locals encapçalades per l'alcalde Joan Gassó. També recorda el passat el periòdic d'informació municipal que publica periòdicament l'Ajuntament anomenat *L'Alba*, així com el bonic nom de l'Albús, que s'ha triat per a l'autobús de servei públic a la població. Aquests tres darrers fets no deixen de ser un reconeixement al nom de l'Alba del Vallès, que tenia el municipi en l'època de la II República, nom donat possiblement per la situació geogràfica del poble, en ser dels primers de les comarques del Vallès en rebre la primera claror de l'alba. Tant en el cas del nom del *Sant Fost* en el vaixell, com el de l'Alba del Vallès en el centre escolar i derivats, són esdeveniments que engruixeixen i forgen la memòria històrica d'aquest pintoresc poble mil·lenari de Sant Fost de Campsentelles i que sortosament encara manté les arrels de poble.

La base de la informació ha estat facilitada per Joan Ferré i Nater.

Bibliografia:

Del remo a la vela, de José Maria Martínez-Hidalgo, de Editorial Juventud, SA.
Museu Marítim de Barcelona
Catalunya Marítima
Arxiu Municipal de Sant Fost de Campsentelles
Internet